

Wyrok z dnia 20 marca 1996 r.
II URN 51/95

Orzeczenie sądowe, które dało podstawę do objęcia systemem pracowniczego ubezpieczenia społecznego, współmałżonka osoby prowadzącej działalność gospodarczą, nie stanowi naruszenia interesu Rzeczypospolitej Polskiej w rozumieniu art. 421 ust. 2 k.p.c. mimo, że zostało wydane z rażącym naruszeniem prawa.

Przewodniczący SSN: Maria Tyszel (sprawozdawca), Sędziowie SN: Andrzej Kijowski, Jerzy Kuźniar,

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 20 marca 1996 r., sprawy z wniosku Jana Ł. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. o istnienie obowiązku ubezpieczenia, na skutek rewizji nadzwyczajnej Ministra Pracy i Polityki Socjalnej [...] od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu z dnia 22 marca 1995 r. [...].

o d d a l i ł rewizję nadzwyczajną.

U z a s a d n i e n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. decyzją z dnia 1 października 1991 r. ustalił, że Janina Ł., żona prowadzącego działalność gospodarczą Jana Ł., podlega jako osoba współpracująca obowiązkowi ubezpieczenia na podstawie przepisów ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą (Dz. U. Nr 46, poz. 250 z 1989 r. ze zm.).

Dnia 25 marca 1994 r. Jan Ł. zgłosił wniosek o zmianę rodzaju ubezpieczenia żony i objęcie jej pracowniczym ubezpieczeniem społecznym, powołując się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 22 lipca 1993 r. sygn. akt II UZP 19/93.

Decyzją z dnia 27 kwietnia 1994 r. organ rentowy podtrzymał swą decyzję, że żona wnioskodawcy podlega ubezpieczeniu społecznemu jako osoba współpracująca, wskazując w uzasadnieniu, że powołana uchwała Sądu Najwyższego dotyczyła jedynie konkretnej sprawy oraz towarzyszących jej okoliczności i nie ma znaczenia w przedmiotowej sprawie.

Rozpoznając odwołanie wnioskodawcy Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu wyrokiem z dnia 22 września 1994 r. w sprawie [...] zmienił zaskarżoną decyzję i orzekł, że Janina Ł. podlega od dnia 25 marca 1994 r. ubezpieczeniu społecznemu jako pracownik.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu prawomocnym wyrokiem z dnia 22 marca 1995 r. [...] oddalił rewizję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w P.

W rewizji nadzwyczajnej od tego wyroku Minister Pracy i Polityki Socjalnej wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu z dnia 22 września 1994 r. [...] i oddalenie odwołania wnioskodawcy od decyzji Oddziału ZUS z dnia 27

kwietnia 1994 r. [...] zarzucając, że wyroki te zostały wydane z rażącym naruszeniem prawa, w szczególności art. 4 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 25, poz. 137 z 1989 r, ze zm.), a nadto naruszającą interes Rzeczypospolitej Polskiej.

Rozpoznając sprawę Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Bezsporne jest, że wnioskodawca Jan Ł. prowadzi Przedsiębiorstwo Usługowo-Produkcyjne "E." w P. Wspólność ustawowa małżeńska wnioskodawcy i jego żony Janiny została zniesiona prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Poznaniu z dnia 29 listopada 1982 r. W dniu 1 marca 1991 r. wnioskodawca zawarł ze swą żoną umowę o pracę, zgodnie z którą Janina Ł. przyjęła obowiązki pracownika administracyjnego, a następnie obowiązki kierownika sklepu wielobranżowego.

Z uzasadnienia wyroku Sądu Wojewódzkiego wynika, że swoje ustalenie, iż wnioskodawcę łączy z żoną umowa o pracę, Sąd ten oparł wyłącznie na treści przedstawionej umowy oraz przesłuchaniu wnioskodawcy. Sąd uznał, że skoro art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U z 1989 r., Nr 25, poz. 137 ze zm.) stanowi, że ubezpieczeniu społecznemu podlegają wszyscy pracownicy, to - żona wnioskodawcy zgodnie z jego wolą oraz wobec określenia stanowiska pracy i wymiaru czasu pracy - jest pracownikiem, a nie osobą współpracującą. [...]. Natomiast Sąd Apelacyjny akceptując stanowisko Sądu pierwszej instancji oraz powołując się na rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego uznał, że na podstawie art. 4 ust. 2 pkt 3 tejże ustawy, małżonek osoby prowadzącej zakład pracy na własny rachunek nie podlega ubezpieczeniu pracowniczemu jedynie wówczas, gdy spełnia warunki do objęcia go ubezpieczeniem osoby współpracującej na zasadach określonych ustawą z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą (jednolity tekst: Dz. U. z 1989 r., Nr 46, poz. 250 ze zm.). Obydwa Sądy orzekające pominęły treść przepisu art. 4 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r., traktującego współmałżonka osoby prowadzącej działalność gospodarczą odrębnie od innych członków rodziny takiej osoby wymienionych w pkt 3 i 4 tego przepisu. Powołane przez Sąd Apelacyjny oraz w stanowisku Prokuratora orzeczenia Sądu Najwyższego zostały wydane z uwzględnieniem odmiennych stanów faktycznych i żadne z nich nie dotyczyło ubezpieczenia społecznego współmałżonka pracodawcy. Natomiast w niepublikowanym wyroku z dnia 17 lutego 1994 r., w sprawie II URN 4/94, Sąd Najwyższy wyraził pogląd, w analogicznej sprawie, że wprawdzie przepis art. 26 powołanej wyżej ustawy o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą jednakowo traktuje małżonka oraz innych wymienionych w ust. 2 tego przepisu członków rodziny osoby prowadzącej działalność gospodarczą, to jednak różnicę pomiędzy małżonkiem, a innymi krewnymi i powinowatymi, w zakresie ubezpieczenia społecznego wyznaczał w chwili zgłoszenia skarżącej do ubezpieczenia art. 12 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o z.e.p., a od dnia 15 listopada 1991 r. tj. od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), wprowadził jej art. 3 w związku z art. 4 ust. 2 pkt 2 ustawy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych wyłączając z pracowniczego ubezpieczenia

społecznego, małżonka zatrudnionego w zakładzie pracy prowadzonym na własny rachunek przez drugiego z małżonków.

Skład orzekający w niniejszej sprawie podziela pogląd wyrażony przez wnoszącego rewizję nadzwyczajną, że orzeczenia Sądów obu instancji zapadły z rażącym naruszeniem prawa. Pomimo zasadności rewizji nadzwyczajnej Sąd Najwyższy nie uwzględnił jednak jej wniosków, ponieważ została wniesiona po upływie sześciu miesięcy od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia. W myśl art. 421 § 2 k.p.c. w takiej sytuacji Sąd Najwyższy oddala rewizję nadzwyczajną, chyba że orzeczenie to narusza interes Rzeczypospolitej Polskiej. Wnoszący rewizję nadzwyczajną zarzucając, że zaskarżony wyrok narusza również interes Rzeczypospolitej Polskiej nie wskazał na czym to naruszenie polega.

Sąd Najwyższy wielokrotnie już wyjaśniał, że nie zawsze wydanie orzeczenia sądowego z rażącym naruszeniem prawa można utożsamiać z naruszeniem interesu Rzeczypospolitej Polskiej oraz, że brak tej tożsamości może zachodzić również wówczas, gdy naruszony jest interes fiskalny. Naruszenie interesu Rzeczypospolitej następuje - jak to wskazał Sąd Najwyższy m.in. w wyroku z dnia 14 lutego 1991 r., I PRN 1/91 (nie publikowanym): "(...) przez naruszenie jednej z podstawowych zasad ustrojowo-proceduralnych, na których opiera się porządek prawny w Rzeczypospolitej Polskiej, a mianowicie tzw. zasady zaufania (...)". Zasada ta wyraża się m.in. zaufaniem obywateli do Państwa i jego organów, w tym również do organów wymiaru sprawiedliwości i prawomocności orzeczeń sądowych.

Stanowisko takie zostało wyrażone również w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 1991 r., II ARN 41/90 (OSA 1992 Nr 1, s. 55) i powtórzone w nie publikowanych wyrokach: z dnia 25 czerwca 1993 r., I PRN 51/93 oraz I PRN 66/93. Skład orzekający w niniejszej sprawie w pełni podziela to stanowisko uznając, że pomimo rażącego naruszenia prawa, z jakim zostały wydane orzeczenia, nie doszło do naruszenia interesu Rzeczypospolitej. Znaczenie przypisywane przez Państwo prawne zasadzie stabilności orzeczeń sądowych, jak również stosunkowo niewielkie konsekwencje wykonania zaskarżonego orzeczenia przemawiają bowiem przeciwko uznaniu, że orzeczenia te naruszają interes Rzeczypospolitej Polskiej. W niniejszej sprawie konsekwencję wykonania orzeczenia sprowadzają się do tego, że osoba podlegająca ubezpieczeniu społecznemu opłacała składkę i otrzyma świadczenie z systemu ubezpieczeniowego pracowniczego, zamiast dla osób prowadzących działalność gospodarczą. W takiej sytuacji ewentualny zakres świadczeń może być szerszy, lecz z drugiej strony organ rentowy otrzyma wyższą składkę.

Na marginesie sprawy Sąd Najwyższy zauważa, że wyrok Sądu Wojewódzkiego został skierowany do wykonania 4 maja 1995 r., po wnioskowaniu o wniesienie rewizji nadzwyczajnej przez Dyrektora Oddziału ZUS już w dniu 19 kwietnia 1995 r. W świetle tych notatek w aktach rentowych przekroczenie terminu z art. 421 § 2 k.p.c. jest niezrozumiałe.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy z mocy powołanego przepisu art. 421 § 2 k.p.c. orzekł, jak w sentencji wyroku.

=====